

**Paradigms of the
Elitist Conceptions
in the Romanian
Sociology**

PARADIGME ALE CONCEPȚIEI ELITISTE ÎN SOCIOLOGIA ROMÂNEASCĂ

**Etica națiunii și formarea elitelor în
concepția lui Dimitrie Gusti**

CONSTANTIN LUCIAN

The paper puts forward an analysis of D. Gusti's views on the ethics of nation and the formation of elites. References are made to other concepts like personality, generation, culture and circulation of elites.

In abordarea problemei elitelor în societate, sociologia românească a pornit de la specificul național al acestei ramuri a științei, respectiv de la constituirea sociologiei ca sociologia națiunii. De aceea, fără a oculti problemele teoretice propuse de sociologia vest-europeană, marii gânditori români de la I.H.Rădulescu la Dumitru Drăghicescu și Constantin Stere au abordat fenomenele sociale în strânsă corelație cu procesul constituirii națiunii române. Pe aceeași linie se înscriu și eforturile teoretice întreprinse de Dimitrie Gusti.

Conceptul de generație

În elaborarea concepției sale, Dimitrie Gusti, pornește de la ideea de generație.

"Despre categoria generației se vorbește mult în zilele noastre (...) Însă aşa cum este purtată în cele mai multe dintre cercurile ei, discuțiile în jurul ideii de generație, nu este întotdeauna destul de lămuritoare. Ca de obicei - scrie Dimitrie Gusti - în legătură cu această discuție, și-au făcut loc exagerări ideologice nefolositoare, ori prelungiri interesante ale diferitelor lupte și întreceri sociale."

De aceea - afirmă Dimitrie Gusti - este necesară o evaluare critică a principalelor puncte de vedere referitoare la conceptul de generație.

a) O primă interpretare subliniază faptul că generația este o "expresie cronologică"². Generația ar cuprinde o perioadă de aproximativ 30 de ani, considerându-se că "îndeobște aceasta este perioada de timp care se scurge de la nașterea unui individ până în clipa când acesta poate să procreze la rândul lui"³. Însă nu nașterea unei persoane, susține Dimitrie Gusti, este punctul de plecare al unei generații. "Individii se nasc în fiecare zi, în vreme ce generațiile nu apar oricând, ci la răstimpuri care (...) trebuie să poarte în conținutul lor semnificații istorice și culturale"⁴.

b) Sociologul român respinge ideea luptei dintre generații, idee care absolutizează teza darwinistă a luptei pentru existență. "Este ușor de înțeles pentru ce această teorie place și pentru ce recrutează fără ostensibili armate întregi de admiratori - scrie Dimitrie Gusti. Este, în primul rând, o teorie care simplifică și care își atrage, deci, partizanii pentru că întotdeauna simplificările au fost pe gustul spiritelor necultivate și neobișnuite să facă eforturi proprii pentru a înțelege lucrurile. Afară de aceasta este o teorie care poate fi exploatațială senzational pentru că poate veni în legătură cu prezumțiile cronicatului lor individualism"⁵.

Teza luptei dintre generații este respinsă pe temeiul faptului că progresul cultural al omenirii nu a rezultat și nu va rezulta din distrugeri ci din colaborarea și continuitatea dintre acestea. Toți românii - observă Dimitrie Gusti - sunt de acord că datorează foarte mult înaintașilor, în primul rând lui Immanuel Kant și lui J.W. Goethe, care și aceștia își originează opera în straturi încă și mai adânci ale culturii germane și universale. Filozofia kantiană, de exemplu, "n-ar fi putut atinge nici de departe adâncimea cunoscută dacă nu și-ar fi însipit rădăcinile ei în adânc, până

în metafizica platoniană"⁶. Tot astfel limba minunată a poezilor lui Eminescu nu s-ar fi născut dacă nu s-ar fi adaptat de la izvorul lingvistic al poezilor populare și al vechilor texte religioase și istoriografice.

Pretenția unei generații că ea este singura care poate dezvolta autentică cultură este mai degrabă o presupuție barbară - susține Dimitrie Gusti. "Cultura nu este opera unui om sau a unei generații, ci a unei colaborări universale cu vaste filiații în timp și în spațiu. Întotdeauna o asemenea pretenție însemnează o deficiență a conștiinței culturale, în loc de a apărea ca un semn salvator, dimpotrivă ea poate deveni preludiul unei îngrijorătoare crize morale în cuprinsul întregii societăți"⁷.

c) Unii teoreticieni fac din ideea de generație "aproape un principiu metafizic, de care leagă ca de o realitate ultimă toate manifestările de viață și de cultură ale societății lor"⁸. Ei consideră că generația este un instrument perfect prin care se ating scopuri dinainte formulate, în speță ocuparea unei poziții cât mai avansate în ierarhia socială.

Aceste interpretări, afirmă Dimitrie Gusti, "păcătuiesc printre un exclusivism teoretic sau practic, ce ne lasă impresia că neagă sau că usucă totul în jurul lui"⁹.

Principiul fundamental de la care trebuie plecat în construirea conceptului de generație este considerarea fenomenului pornind nu de la "un aspect sau altul al vieții ci de la integritatea lor"¹⁰; acest principiu trebuie corelat - susține gânditorul român - cu teza potrivit căreia generația îndeplinește o funcție socială și istorică. "Generația, în sensul adevărat și oarecum filozofic al cuvântului, nu este o totalitate aritmetică a oamenilor de aceeași vîrstă, ci o totalitate funcțională, spirituală a oamenilor ce cred în aceleasi valori și care și-au impus un program comun de acțiune. Cu alte cuvinte, generația este un factor de creație, unul

dintre cele mai caracteristice în cuprinsul societăților civilizate”¹¹.

Astfel, nu ne putem referi la generația de la 1830 sau la cea de la 1890, dar în schimb se poate vorbi despre o generație pașoptistă, a Memorandumului, și, în fine, despre generația care a săvârșit Marea Unire. Semnificația generației nu depinde, deci, de o dată cronologică ci de un proces istoric și cultural. Realizarea generației face parte din orizontul de viață și din destinul unei societăți căci rolul și rostul ei este unul creator; “ea trebuie să fie expresia unor idealuri colectiv-organice, care să dea măsura unei atitudini caracteristice față de problemele vietii și să creeze, în cadrul unei colectivități naționale sau chiar în cadrul colectivității universale, un tip viabil de cultură”¹².

Există, însă, destui oameni de toate vîrstele care nu participă la actele creațoare ale generației din care fac parte. Ei trec cu ușurință și indiferență, blazare și oboseală sufletească pe lângă evenimentele și chemările de seamă ale epocii lor. “Oamenii din această categorie sunt aceia pe care progresul societății poate conta cel mai puțin sau nu poate conta deloc”¹³.

Autentica apartenență la o generație presupune încadrarea într-o mișcare a contemporanilor, menită să rezolve problemele timpului, impunând o dimensiune culturală a existenței, implicând astfel o îndatorire esențială a ființei umane.

Personalitatea și generația de elită

Fenomenul formării elitelor este gândit de Dimitrie Gusti în cadrul bogat oferit de dinamica statului național.

O generație se afirmă ca atare numai în măsura în care ea este condusă de un grup de oameni de elită, iar formarea elitelor este legată de apropierea - în

cadrul generației - unui ideal etic și de fenomenul personalizării individuale și sociale.

Idealul etic nu este un fapt mecanic și stabilirea lui nu poate fi lăsată “în voia împrejurărilor, a imaginație libere și nici măcar în aceea a bunului simt”¹⁴. Dimpotrivă, noțiunea de ideal etic presupune angajarea tuturor energiilor spirituale de care suntem capabili - susține Dimitrie Gusti. Idealul etic implică răspunderi majore, se călărește în sufletul individului, având în primul rând o valoare socială. “Aparent trăiește și moare cu individul care-l-a reprezentat, dar în realitate se încorporează în fapte și instituții sociale a căror durată împlineste realități istorice și ajunge să ilustreze stiluri de cultură”¹⁵.

La înțelegerea unui ideal etic se ajunge cu greu, printr-o experiență îndelungată și istorică, prin adaptarea valorilor reale ale vietii și culturii și prin respectul unei discipline a activității spirituale.

Deci, consideră sociologul român, idealul etic “constituie o unificare armonică între cele două serii de motive care condiționează acțiunea omenească: motivele emotionale și motivele intelectuale. Când această unificare este maximală, adică se realizează în toată puterea ei, ea devine un adevărat ideal etic”¹⁶. Pentru a se ajunge, însă, la un asemenea rezultat este necesar ca rațiunea și sentimentele indivizilor să fie în concordanță astfel încât să determine acțiuni și comportamente unitare.

Generația de elită își regăsește motivația fundamentală a inițiativelor sale istorice într-un ideal etic numai dacă reușește realizarea personalității.

În antichitatea greacă - scrie Dimitrie Gusti - persoană însemna “masca de teatru reprezentând trăsăturile reale sau închipuite ale personajului ce era pus în scenă”¹⁷; atunci când în teatrul grec mașca a fost înlocuită cu rolul, noțiunea de persoană și-a schimbat înțelesul însemnând un individ cu o anumită trăsătură definitorie.

Cu timpul ea a desemnat tot mai multe caracteristici sufletești, termenul de persoană fiind sinonim cu termenul de om, în accepțiunea potrivit căreia omul este o ființă intelligentă și liberă, capabilă de a lua hotărâri decisive și de a le pune în practică.

Deci, pentru a fi o persoană, susține sociologul român, nu este suficient să fii o ființă omenească ci trebuie să ai un suflăt înzestrat cu asemenea disponibilități intelectuale încât să fii capabil să reflectezi, să interpretezi corect situațiile cu care vii în contact, să ieși hotărâri și prin toate acestea să răspunzi îndatoririlor superioare pe care le ai în calitate de ființă umană.

Dar noțiunea de persoană trebuie înțeleasă din perspectiva celei de personalitate, o noțiune "cu caracter mai general, mai abstract, mai formalist"¹⁸. Ea va desemna o ființă liberă și rațională care poate îndeplini o funcție morală și spirituală, responsabilă și conștientă de acțiunile ei.

Societățile primitive nu au cunoscut categoria "persoanei" căci indivizii din care sunt formate se supun în mod absolut unui cod comportamental înzestrat cu caracter sacru. Ei sunt conformiști, cu toții fiind aduși în același plan.

În scimb societățile evolute se bazează pe diferențierea funcțiilor creând condiții propice formării și manifestării personalității. Dar recunoașterea valorii exceptionale a personalității nu trebuie să-l conducă pe cercetător la ideea greșită a unui individualist extrem de genul celui susținut în secolul al XIX-lea de Max Stirner sau de filosofia asupra omului elaborată de Friedrich Nietzsche.

A. Compt și E. Durkheim susțin o concepție și într-un anumit sens opusă. Ei consideră că societatea (umanitatea) are prioritate absolută asupra individului, E. Durkheim indicând chiar faptul că și datorile individului către sine însuși sunt, în realitate, datorii sociale.

Opoziția dintre cele două concepții referitoare la idealul moral, îi permite lui Dimitrie Gusti să precizeze ideea

de "personalitate". Dezvoltarea personalității nu poate fi ruptă de condițiile vieții sociale. "Nu există individ, a cărui manifestare, căt de nouă și căt de personală, să se fi petrecut în afara factorilor sociali, în afara anumitor condiții de bază, pe care numai aceștia le pot realiza"¹⁹.

Puterea unui ideal, influența pe care acesta a produs-o în societate în procesul genezei de elită a depins întotdeauna de societatea în care a apărut și s-a dezvoltat. Dar tot în aceeași măsură societatea modernă nu se poate lipsi de existența individului. Istoria vieții și societății arată că organizarea socială presupune că individului îi revin roluri deosebit de importante pe care altă dată numai colectivitatea le avea. Conștiința colectivă nu ar putea funcționa dacă indivizi ar îndeplini funcții asemănătoare cu cele pe care le aveau în societățile neevoluate. Dimpotrivă, ea respinge conformismul rigid având nevoie de o colaborare permanentă, personală și rațională a conștiințelor individuale. În modul în care este constituită în prezent viața colectivă, sunt indizerabile manifestările iraționale și superstițiile. De aceea se impune autonomia în fața prejudecăților "care să poată lupta prin reflectiune împotriva spiritului de masă (...), care să poată înfrângă așa-zisa lene a spiritului, aceea care, dându-ne aparență că urmăm indicațiile înțelepciunii colective sau ale bunului simț, ne conduce, totuși, înspre o iremediabilă ruină intelectuală"²⁰.

Prin urmare, misiunea personalității - element central în constituirea unei generații de elită - este ca ea să contribuie la realizarea potențelor evolutive (pozitive) ale umanității.

Pentru aceasta autentică personalitate trebuie să satisfacă câteva condiții:

- 1) "Să știe să accepte cu curaj datoria de a trăi"²¹.
- 2) "Să știe să se ridice deasupra instinctelor, să încânt să instituie o domnie a spiritului (asupra - n.n.) unui organism disciplinat"²².

3) "Să știe să se încadreze în viața socială, făcând din valorile acesteia, prin continuă reflecție critică, idei clare și constructive"²³.

Prin urmare, se poate spune - susține Dimitrie Gusti - că "personalitatea reprezintă cea mai înaltă sinteză sufletească. Are o justă viziune a lucrurilor. Știe să aleagă scopurile cele mai organice, precum și mijloacele cele mai potrivite. Sufletește, are o stăpânire mare a afectelor ei, iar intelectualicește o justă putere de întrebunțare a rațiunii. Acțiunile ei au înfățișarea unor sinteze, a căror integritate pare sculptată"²⁴.

O asemenea definire a personalității nu trebuie să ne conduceă în nici un caz la ideea falsă că personalitatea se impune și că căutată în realizări ieșite din comun. Ea trebuie căutată în viața cotidiană, curentă, care se desfășoară chiar sub ochii noștri. Împlinirea personalității nu este privilegiul unor categorii de cetăteni ci o realitate sintetică la care se poate ridica orice om. "Nu dotările exceptionale dau marca personalității, ci folosirea adevărată a celor ce le avem, fiecare din noi, potrivit cu locul de soartă care ne-a fost hărăzit. Personalitatea nu are conținut metafizic, la care să se poată ridica doar inițiații sau spiritele pure despre care au vorbit gânditorii clasici"²⁵. Realizarea personalității este posibilă în viața cotidiană și este accesibilă tuturor. "Tribuna personalității este viața cu tot ce constituie munca ei de devenire (...). Având suflet sănătos, oricine poate deveni o personalitate: plugarul, lucrătorul de fabrică, funcționarul, inginerul, profesorul universitar, primul ministru, șeful de stat"²⁶. Nu este necesar, pentru a fi împlinită ca personalitate, să urmăm un clișeu dinainte stabilit: "Nu slujba, nu avere, nu frumusețea fizică, nu proveniența socială, niciuna din acestea nu crează sau nu determină personalitatea (...); legea ei este alta: este condiția unui suflet întreg, în cuprinsul căruia toate facultățile lui să funcționeze ordonat."²⁷

Personalitatea face din fiecare om un factor al acțiunii. Îi fixează un comportament moral statoric precum și o responsabilitate față de semeni și societate. În elaborarea culturii și acțiunii sociale personalitatea face apel la toți indivizii unei societăți dându-le posibilitatea unor însăpturi prin care să se înnobileze sufletește.

Ca împlinire sufletească și ca echilibru interior, personalitatea nu se capătă în mod pasiv - susține Dimitrie Gusti. Lăsat în voia lui, "cu sentimentul că odată împlinit, el (echilibrul sufletesc - n.n.) nu s-ar mai putea desface niciodată, el nu ar deveni decât o formă precară, fără nici o adâncime în ființa noastră spirituală. Personalitatea este un bun spiritual pentru a căruia menținere trebuie să muncim neconitenit. Ea este prețul unei cuceriri care prin simpla ei natură, adică fără efortul nostru aplicat în permanență asupra ei, n-ar putea fi niciodată definitivă"²⁸. În cazul în care am nesocotii această cerință esențială - ne avertizează autorul - ne-am îndepărta către o stare de inertie spirituală care se îndepărtează de idealul etic al împlinirii personalității.

În concluzie, în concepția lui Dimitrie Gusti; personalitatea este caracterizată prin următorii determinanți:

- 1) Credința într-o ordine superioară a lucrurilor;
- 2) Respectarea necondiționată a valorilor;
- 3) Acțiunea continuă în cadrul societății în vederea promovării intereselor ei culturale și naționale;
- 4) Lupta împotriva entuziasmelor trecătoare și de circumstanță;
- 5) A nu pierde din vedere condiția unei aspirații superioare, către ceva mai esențial și mai elevat decât ceea ce constatăm cu simțurile noastre obișnuite;
- 6) Sinteză acestor dimensiuni acționale cu o atitudine realistă în fața vieții, fără de care am putea cădea în exagerări pagubitoare; "este o mare și

necesară înțelepciune - scrie Dimitrie Gusti - în a izbuti să încadrăm acțiunea noastră pozitivă într-o credință ideală, o credință pe care ne-am ales-o în mod liber (...) pe care știm să o apărăm cu demnitate (...)"³².

Necesitatea creării valorilor culturale impune ca imperativ realizarea personalității - îndemn fundamental al gândirii kantiene. Acest lucru trebuie să aibă în vedere în primul rând tineretul.

Tineretul și generația de elită

Dimitrie Gusti consideră că etica națiunii impune să luăm în considerare, atât la nivel teoretic, cât și la nivel practic-formator, problema fundamentelor morale și spirituale ale noii generații - generația Tânără.

El arată că teoria potrivit căreia tineretul perioadei interbelice pare să nu aibă sentimentul unei misiuni pe care trebuie să o aducă la îndeplinire - este eronată. Argumentul forte al acestui punct de vedere este acela că România se află într-o perioadă de stagnare culturală, nepotrivindu-se mobiliza, astfel, energiile sufletești ale națiunii și, în special, ale tineretului.

Gânditorul român arată că această teorie "păcătuiește în multe privințe"³³. Tineretul din perioada menționată poate sta și el în rândul marilor generații. Într-o perioadă de numai câțiva zeci de ani am ieșit dintr-o stare de vasalitate politică și înăpoiare economică și culturală, cu o populație de mai bine de 90% neștiutori de carte și cu o industrie aproape inexistentă, dublată de o agricultură înăpoiată. "Astăzi, cu toate că s-au realizat progrese mari în toate ramurile de activitate socială și de producție, bogățiile și energia de care dispune națiunea noastră sunt departe de a fi puse pe de-a întregul în valoare"³⁴.

În ceea ce privește contextul

internațional, există țări care au ajuns la un grad superior de organizare și funcționare a sistemului economic. Aici, generațiile actuale nu au o misiune creativă deosebită. Cetățenii statelor respective au numai rolul de a menține organizarea economică, culturală și politică ce le-a fost încredințată de generațiile anterioare. "Calificarea lor profesională, simțul ordonat al muncii lor și încadrarea lor disciplinată în viața colectivității, acestea sunt singurele elemente necesare pentru ca fiecare dintre aceștia să fie un bun cetățean și să ia parte în mod convenabil la răspunderile vieții naționale"³⁵. Alte țări, printre care și România, se află în plin proces de modernizare, fiind capabile să înțeleagă întreaga spiritualitate a culturii actuale, dar care din punctul de vedere al organizării și funcționării lor nu au ajuns la nivelul celor dintâi. Aici "(...) nu poate fi vorba doar de administrarea unui patrimoniu existent"³⁶, fiind "nevoie să se creeze, în conformitate cu toate legile culturii și ale progresului social (...). În astfel de țări, scrie Dimitrie Gusti, se poate vorbi despre rolul indivizilor și al generațiilor într-un mod mai viu, mai dinamic decât celealte"³⁷.

Deci, misiunea tinerei generații trebuie înțeleasă în contextul istoric, economic și socio-cultural în care se află România. Răspunsurile tinerilor presupun o stare de spirit aparte, creativă, plină de spirit de inițiativă, din care să rezulte progresul economic, politic și cultural al țării noastre. Tocmai de aceea - afirmă Dimitrie Gusti - noi trebuie să credem în capacitatea creativă și de mobilizare a generațiilor tinere.

De altfel, în secolul al XIX-lea, tineretul a avut un rol de seamă în destinul istoric al țării noastre. "Pandurii lui Tudor Vladimirescu, în frunte cu conducătorul lor, au fost, cu toții, oameni tineri (...). Cu tineretea lui, Avram Iancu a "răscosit munții" și a făcut să răsără soarele speranței în cugetul unui popor oropsit, apăsat de griji și de nevoi. Generația eroică de la înce-

putul secolului al XIX-lea, în frunte cu șeful ei, Heliade Rădulescu, a fost o mișcare a tinerei generoase, crescută în ideile umaniste ale Revoluției franceze. Când a murit, Nicolae Bălcescu, care fusese un doctrinar adânc și inspirat al revoluționismului nostru pașoptist, nu avea decât 32 de ani. Între timp scisese cu o pătrunzătoare intuiție a fenomenului istoriei noastre naționale, puternica lui *Istorie a Românilor sub Mihai Viteazul*³⁵.

Tot așa Alecu Russo, culegând cântece și poezii populare, a înțeles că în ele existau principii și elemente de spiritualitate românească. Ca și pleiada pașoptistă, generația uririi a fost alcătuită din oameni tineri. Când a pus bazele programatice ale Daciei Literare³⁶, Mihail Kogălniceanu avea numai 23 de ani. "Junimea" a fost condusă de Titu Maiorescu care dovedea încă din tinerețe o rară capacitate de pătrundere a evenimentelor istorice.

Eminescu a scris capodopera literaturii române, "chîntesa minții lui geniale"³⁷, la vîrsta de 30 de ani. "Efervescența spirituală prin care Hașdeu a putut să domine în chip atât de eminent epoca lui poartă, de la început până la sfîrșit, pecetea tinerei atât a autorului (...) cât și a întregii lumi căreia i se adresa, pe care o punea în mișcare"³⁸.

Curentul semănătorist, ale cărui idei au influențat modul în care a fost elaborată și aplicată politica socială în România, ca și evoluția literaturii române, a fost opera unei generații de oameni tineri care erau mânați de un elan artistic și patriotic.

Se poate spune, deci, că de mai bine de un secol - consideră gânditorul român - tinerii au avut un rol important în viața societății românești. Ei și-au spus cuvântul în mod hotărât în biserică și în școală, în universitate, politică, știință, artă și chiar în viața economică.

Rolul deosebit al generațiilor tineri în devenirea istorică a statului român, se

explică prin existența unor condiții speciale în țara noastră. "Viața noastră modernă este de dată recentă; ea a început să se dezvolte în prima jumătate a secolului trecut, prin pășirea noastră în raza de viață politică și spirituală a Apusului"³⁹. Dacă în Apus modernizarea vieții s-a produs pe parcursul a mai multor secole, în țara noastră a trebuit să se producă doar în câteva decenii și într-un ritm precipitat, aproape revoluționar. De aceea - scrie Dimitrie Gusti - "România modernă, a fost opera unui pionierat social, politic și cultural, care reclama, în mod necondiționat, entuziasmul și puterea înfăptuitoare, în primul rând a generațiilor tinere"⁴⁰.

După această epocă, în care rolul generațiilor tinere a fost precumpărător, trebuie să urmeze epoci organice și durabile - de consolidare. Munca ce se va fi înfăptuit în aceste epoci trebuie să fie rodul participării active și al colaborării dintre toate generațiile. "Fiecare generație își are înțelepciunea, experiența, patriotismul, devotamentul ei pentru valori, onestitatea și dorința ei de a înfăptui ceva pozitiv pentru colectivitate. Toate aceste trăsături sunt bunuri naționale și bunuri spirituale, care nu trebuie irosite în acțiuni de înlăturări reciproce, ci, dimpotrivă, bunuri care trebuie puse în valoare printr-o statornică, totală și luminoasă colaborare a lor"⁴¹.

În acest context, Dimitrie Gusti, consideră că misiunea generației tinere trebuie să aibă la bază:

- 1) Convingerea că orice acțiune întreprinsă trebuie să fie metodică și științifică. Nu orice desfășurare de energie este întotdeauna o acțiune validă din punct de vedere social. "Acțiunea adevarată este aceea care are puțină unor înfăptuiriri proprii, legate de finalități durabile, nu de împrejurări trecătoare. Munca, ca fenomen social și moral, are o doctrină proprie care trebuie înțeleasă și respectată. Nu orice popor muncitor este, în același timp, și un popor creator"⁴².

- 2) Acțiunea creatoare trebuie să

aibă la bază o activitate (muncă) temeinic organizată. Poporul nostru nu are încă educația muncii tehnice bazată pe o organizare științifică. Acest fenomen se întâlnește la mai toate categoriile sociale: plugarul "se chinuiește cu o seceră neascutită sau cu un plug ruginit; funcționarul de birou care (...) se înneacă în mormane de hârtii și de formalități, ajunge să piardă înțelesul esențial al muncii lui (...); omul politic (...) este activ doar când vrea să ceară colectivității ceva; (...) studentul (...) își pregătește examenele doar în ajunul lor; (...) profesorul care, bazuindu-se pe unele facilități verbale, înlocuiește seriozitatea științifică cu spumări trecătoare ale talentului său; în general, n-o are nici unul dintre aceia care nu vede în munca și în rolul lui de viață, o răspundere gravă, ce trebuie împlinită prin munca metodicală și adâncă, nu prin improvizări"⁴².

Tineretul trebuie să-si impună, deci, practica muncii ordonate, organizate, metodice și științifice, singura care-l poate personaliza, singura prin care poate dobândi statutul de generație.

3) O altă cerință ce se impune tineretului - consideră Dimitrie Gusti - este aceea de a avea o sensibilitate accentuată și corectă prin care să facă o justă apreciere a valorii. El trebuie să respingă individualismul egoist care intră în contradicție cu cerințele vieții colective. De exemplu, "mulți dintre noi nu au virtutea necesară (...) de a aștepta în mod onest și demn ceea ce li se cuvine, potrivit pregătirii și muncii lor"⁴³. Elevul de liceu își dă două clase într-un an, demonstrând, astfel, că pentru el nu are importanță decât obținerea diplomei, neinteresându-l optimizarea activității instructiv-educative care să-i aducă un plus real de cunoaștere. Tot așa, în viața profesională, oamenii fac compromisuri în scopul ascensiunii imediate în ierarhia funcției.

Toate aceste atitudini duc la deformarea sentimentului etic - element central în concepția sociologică gustiană.

Ele nu sunt în nici un caz rodul unei libertăți interioare autonome ci sunt "adevărate forme de sclavie: față de orgoliul personal, față de vanitatea lor socială, față de bani, față de prejudecările societății etc."⁴⁴. Individii care manifestă astfel de înclinații atitudinale - subliniază Dimitrie Gusti - falsifică sensul evoluției către progresul moral și se îndepărtează de drumul formării adevăratei lor personalități. Acești oameni "devin înfeudăți unor moravuri lipsite de ținută morală, care le închide puțină spiritului critic și a autonomiei lor interioare"⁴⁵.

4) O ultimă cerință care se impune tineretului este cea a dobândirii convingerii și voinței de a servi marilor scopuri ale comunității naționale. Dobândirea acestei trăsături de personalitate se impune cu atât mai mult cu cât ea a fost o caracteristică a tuturor generațiilor care au îndeplinit o misiune istorică în zbuciumata istorie a națiunii române.

Considerații critice

În final, putem afirma că gândirea sociologică gustiană se fundamentează pe următoarele concepte:

- "națiune"
- "generație" (de elită)
- "personalizare"
- "ierarhie valorică"
- "ideal etic"
- "idealuri colective" și "idealuri organice"
- "progres" (social și cultural).

Originalitatea concepției sale este pusă în lumină, în principal, de teza conform căreia sensul devenirii istorice este identificat cu împlinirea idealurilor organice ale unei entități sociale (națiune) care se dovedește cel mai important agent istoric al epocii actuale.

Cu Dimitrie Gusti suntem departe de concepția lui E. Durkheim, Max Weber

sau Vilfredo Pareto. Demersul analitic al sociologilor vest-europeni avea în vedere morfologia societății din perspectiva unei viziuni anistorice. De exemplu, Vilfredo Pareto considera că teoriile sale au valabilitate numai în cadrul empiric dat. Dar acesta era extins la întreaga durată a istoriei universale, eludând faptul că istoria, aşa cum o cunoaștem astăzi, este, nu atât reflectarea datului empiric în sfera ideaticului, cât reflectarea și filtrarea faptelor și evenimentelor petrecute prin "grila" valorilor care au ghidat demersul analitic și interpretativ. De aici și tezele gânditorului italian care susține că "nimic nu este nou sub soare" sau că "istoria este un imens cimitir al aristocrațiilor".

În opozitie cu acest mod de a "face sociologie", Dimitrie Gusti își înțelegea eforturile teoretice pe ideea că analiza unei societăți, în spătă a societății românești, trebuie să pornească de la punerea în lumină a determinațiilor esențiale ale principalului agent istoric actual - națiunea. Abia după evidențierea acestora și în strânsă corelație cu ele, elementele de

morfologie socială trebuie să intre în conul de lumină al interpretării sociologice.

Evidențierea primordială a dimensiunii calitative, a entității supuse cunoașterii teoretice și - pe această bază - interpretarea fundamentelor existențiale precum și a relațiilor care se stabilesc înăuntrul societății, apropije tipul gustian de gândire de paradigma comprehensiv-explicativă introdusă în sociologie de Max Weber. Dar dacă la Max Weber explicatarea comprehensivă se facea din perspectiva unui "tip ideal" ce exprima angajamentele valorice ale cercetătorului, la Dimitrie Gusti, comprehensiunea relevă o dimensiune subiectivă a întregii entități sociale. Factorul subiectiv care ghidează demersul explicativ este națiunea; iar toată armătura conceptuală a gândirii lui Dimitrie Gusti urmărește să clarifice determinațiile calitative ale "subiectului" (națiunea). Se poate spune, deci, că sociologul român resubiectivează gândirea teoretică (sociologică) prin sinteza subiectivului cu obiectivul, restituind sociologiei "aurita cale de mijloc".

Note și bibliografie

1. Dimitrie Gusti, *Opere*, vol.II, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1969, p. 318.
2. Op. cit., p. 319.
3. Op. cit., p. 319.
4. Op. cit., p. 319.
5. Op. cit., p. 320.
6. Op. cit., p. 321.
7. Op. cit., p. 321.
8. Op. cit., p. 318.
9. Op. cit., p. 318.
10. Op. cit., p. 319.
11. Op. cit., p. 320.
12. Op. cit., p. 320.
13. Op. cit., p. 320.
14. Op. cit., pp. 326-327.
15. Op. cit., p. 327.
16. Ibidem.
17. Ibidem.
18. Op. cit., p. 328.
19. Op. cit., p. 330.
20. Op. cit., p. 331.
21. Op. cit., p. 331.
22. Op. cit., p. 331.

PARADIGME ALE CONCEPȚIEI ELITISTE

23. Op. cit., p. 331.
24. Op. cit., p. 331.
25. Op. cit., pp. 331-332.
26. Op. cit., p. 332.
27. Op. cit., p. 332.
28. Op. cit., p. 332.
29. Op. cit., p. 333.
30. Op. cit., p. 324.
31. Op. cit., p. 324.
32. Op. cit., p. 324.
33. Op. cit., p. 324.
34. Op. cit., p. 324.
35. Op. cit., p. 322.
36. Op. cit., p. 322.
37. Op. cit., p. 322.
38. Op. cit., p. 323.
39. Op. cit., p. 323.
40. Op. cit., p. 323.
41. Op. cit., p. 325.
42. Op. cit., p. 325.
43. Op. cit., p. 325.
44. Op. cit., p. 326.
45. Op. cit., p. 326.